

УДК 334.732:631.115.8:656

О.М. Буднік

к. е. н.

Державний агроекологічний університет

ТЕХНІЧНЕ ОСНАЩЕННЯ КООПЕРАТИВІВ ПРИ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДАХ

У статті проведено розрахунок оптимального складу машинно-тракторного парку для сільськогосподарських кооперативів при сільських громадах. Особлива увага приділена обґрунтуванню джерел фінансування на придбання технічних засобів для зазначеного виду кооперативної діяльності.

Постановка проблеми

Важливу роль в сучасному аграрному секторі відіграють особисті селянські господарства, які поступово, хоча і досить повільно нарощують темпи виробництва сільськогосподарської продукції. Такі господарства (особливо товарного спрямування, тобто такі, основна частина виробленої продукції в яких спрямовується на реалізацію, що забезпечує можливість їх власникам отримувати реальний прибуток) можна розглядати не лише як джерело виживання сільського населення, але і як одну з рівноправних форм господарювання на селі. Проте їх основною проблемою є переважання ручної праці та відсутність належного матеріально-технічного забезпечення. Реальним шляхом вирішення даного питання є створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів при сільських громадах.

Стан вивчення проблеми

Надзвичайно важливим питанням сьогодення є створення передумов успішного функціонування та поширення кооперативного руху. Проблемі розвитку кооперативних відносин на селі приділяють увагу відомі дослідники – П. Гайдуцький, В. Зіновчук, О. Крисальний, М. Малік, В. Месель-Веселяк, О. Могильний, Л. Молдаван, П. Саблук, В. Юрчишин та ін. Проте незважаючи на значну кількість наукових досліджень і публікацій з питань кооперативної діяльності дискусійним залишається питання необхідності поширення на селі кооперативів при сільських громадах як одного з видів кооперації, є потреба в більш чіткому окресленні питання їх технічного оснащення за сучасних умов господарювання. До того ж нестача грошових ресурсів та їх об'єктивна потреба істотно стримують розвиток цього процесу та вимагають пошуку джерел фінансування кооперативної діяльності.

Мета та завдання дослідження

Мета дослідження – обґрунтування кількісного складу машинно-тракторного парку для кооперативів при сільських громадах.

Виходячи з поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

1) розрахувати потреби в сільськогосподарській техніці для кооперативів при сільських громадах на прикладі сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу “Еліта” с. Камені Андрушівського району Житомирської області;

2) визначити джерела фінансування придбання технічних засобів для потреб зазначених кооперативів;

3) обґрунтувати перспективність діяльності зазначених кооперативів.

Об’єкт та методика дослідження

Об’єктом дослідження є процес становлення і розвитку сільськогосподарських кооперативів при сільських громадах.

Вивчення даного питання ґрунтується на використанні специфічних методів і прийомів економічного дослідження, таких як *абстрактно-логічний* – при обґрунтуванні кількісного складу машинно-тракторного парку для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів при сільських громадах; *монографічний* – для вибору модельного господарства, типового за агротехнічними, ґрунтово-кліматичними, виробничими та іншими характеристиками; *індуктивний* – при зборі, систематизації та обробці інформації та *нормативний* метод – для розрахунку оптимального складу машинно-тракторного парку.

Результати дослідження

У процесі дослідження проведено розрахунок оптимального складу машинно-тракторного парку (МТП) для зазначеного виду кооперативів. Існуючі на цей час методи вирішення таких багатоваріантних задач базуються на використанні відповідних економіко-математичних моделей обґрунтування складу МТП. В даному випадку для вирішення поставленої задачі найбільше підходить нормативний метод розрахунку, оскільки він вважається найбільш достовірним і базується на використанні рішень задач лінійного програмування з визначення оптимального складу МТП [2, с. 341].

В групі господарств, розташованих на обмеженій території, що мають однакові агротехнічні, біологічні та виробничі умови, МТП незначно відрізняється за складом, а за кількістю – пропорційно розмірам господарства. Ця обставина вказує на можливість визначити потребу в машинах і підрахувати її для будь-якого господарства з аналогічною структурою посівних площ та умовами використання техніки, що й у модельного господарства (модельне – це типове господарство з показниками ґрунтових, кліматичних, виробничих та інших особливостей, що є середньоарифметичними для однорідної групи реальних господарств з відповідною спеціалізацією рослинництва або тваринництва).

Для обґрунтування кількісного складу машинно-тракторного парку для кооперативів при сільських громадах модельним обрано сільськогосподарський обслуговуючий кооператив “Еліта” с. Камені Андрушівського району Житомирської області, що відібраний за критеріями землезабезпеченості, виробничого напрямку, обсягу наданих послуг, використання науково-обґрунтованої сівозміни, типової для даної природно-кліматичної зони. Загальна площа посівів членів кооперативу становить 150 га. Діяльність членів кооперативу пов’язана з вирощуванням сільськогосподарських культур, зокрема: озимої пшениці (45 га), ярих зернових (15 га), цукрових буряків (15 га) та багаторічних трав (75 га). Основними напрямками діяльності є: обробіток земельних ділянок; зберігання сільськогосподарської продукції; її реалізація; надання транспортних послуг; обмолот зернових тощо. Кількість членів кооперативу – 40 чел. Обсяг наданих у 2004 р. послуг – 22,3 тис грн., у т. ч. 10,8 тис. грн. – його членам.

Обґрунтування кількісного складу МТП проведено на основі середньої потрібної кількості тракторів та основних типів сільськогосподарських машин для рослинництва (на 100 га ріллі та багаторічних насаджень) [1, с. 246 – 252]. Для типового господарства, тобто кооперативу “Еліта”, розраховано оптимальний склад МТП та обґрунтовано нормативи потреби в транспортних засобах та машинах загального і спеціального призначення. Потребу господарства в машинах розраховували на основі нормативних показників за формулою:

$$n_M = \frac{n_{H,i} F}{F_K}$$

де n_M – загальна потреба господарства в i -х машинах; $n_{H,i}$ – норматив потреби в i -х машинах на F_k площі ріллі або посівів культур; F – площа ріллі або посівів у господарстві.

Дробове значення кількості машин n_M , одержане за формулою, заокруглюється до цілого. Оскільки точний збіг значень класифікаційних ознак модельного (або типового) і реального господарств практично неможливий, то після визначення потреби реального господарства в машинах в одержані дані можуть бути внесені деякі уточнення за допомогою коефіцієнтів, що показують: на скільки відсотків змінюється потреба в тракторах загального призначення або універсально-просапних при зміні питомої ваги озимих, ярих зернових, просапних або трав на 1 %. Проведений розрахунок потреби в сільськогосподарській техніці скориговано з врахуванням думок спеціалістів у питаннях комплектування МТП та членів кооперативу (табл. 1).

З даних табл. 1 видно, що в господарській діяльності кооперативу варто використовувати 2 зернові сівалки (СЗ-3,6) та 1 – бурякову (ССТ-12В) кількість борін доцільно збільшити до 11 од. (10 од. – БЗТС-1,0 та 1 од. –

БДВ-6,5). Встановлено, що наявна кількість технічних засобів не повністю задовольняє потреби кооперативу. Так, існує необхідність використання культиваторів (3 од.), для здійснення передпосівного обробітку ґрунту. Варто також придбати: розкидач мінеральних добрив, граблі та зчіпку для борін. Це забезпечить заміну ручної праці технікою. Крім того, для потреб членів кооперативу пропонується орендувати коренезбиральну та гичкозбиральну машини (КС-6Б та БМ-6Б), а також оприскувач ОПШ-2000 та погрузчик буряків (ПСП-2,4), що сприятиме підвищенню ефективності праці у відповідний сезонний період.

Таблиця 1. Результати оптимізації складу машинно-тракторного парку для кооперативів при сільських громадах на прикладі СОК “Еліта” с. Камені Андрушівського району Житомирської області

№ з/п	Назва сільськогосподарських машин	Варіант розрахунків			
		наявність		потреба	
		кількість	марка	кількість	марка
1	Автомобіль	1	Газ – 53А	2	Газ – 53А
2	Трактори	1	Т – 150К	1	Т – 150К
		1	МТЗ – 80	2	МТЗ – 80
		1	ЮМЗ – 6Л	1	ЮМЗ – 6Л
		1	Т – 25	х	х
3	Причепи	х	х	2	ПТС – 4
4	Зернозбиральні комбайни	2	СК – 5 “Нива”	1	СК – 5 “Нива”
5	Сівалки	3	СЗ – 3,6	2	СЗ – 3,6
		х	х	1	ССТ – 12В
6	Плуги	1	ПЛН – 5 – 35	1	ПЛН – 5 – 35
		2	ПЛН – 3 – 35	2	ПЛН – 3 – 35
		1	ПРШ – 2 – 25	х	х
7	Борони	4	БЗТС – 1,0	10	БЗТС – 1,0
		х	х	1	БДВ – 6,5
8	Косарка	1	КОН – 2,1 – 02	1	КОН – 2,1 – 02
9	Культиватори	х	х	2	КПСП – 4Р / “Європак”
		х	х	1	КФ – 5,4
10	Граблі	х	х	1	ГВК – 6
11	Коренезбиральна машина *	х	х	1	КС – 6Б
12	Гичкозбиральна машина *	х	х	1	БМ – 6Б
13	Погрузчик буряків *	х	х	1	ПСП – 2,4
14	Розкидач мінеральних добрив	х	х	1	МВУ – 0,5
15	Оприскувач *	х	х	1	ОПШ – 2000
16	Зчіпка для борін	х	х	1	СП – 11

Примітка*: варто орендувати або використовувати на міжкооперативній основі
Джерело: власні дослідження.

Результати розрахунку показали, що для обробки 150 га сільськогосподарських угідь використовувати 2 зернозбиральні комбайни (СК-5 “Нива”) недоцільно. Не обов’язково купувати трактор Т-25, оскільки він не достатньо великий і його використання може бути нерентабельним. На вказаній площі достатньо також мати 3 плуги (в наявності є 4 од.). Натомість, реалізація зайвої техніки дозволить отримати додаткові фінансові ресурси (44,2 тис. грн.), які варто спрямувати на придбання інших видів техніки, необхідних в господарській діяльності. Обґрунтування джерел фінансового забезпечення даного кооперативу наведено у табл. 2.

Таблиця 2. Обґрунтування джерел фінансування придбання технічних засобів для потреб кооперативів при сільських громадах на прикладі СОК “Еліта”

Назва сільськогосподарських машин	Потреба у придбанні				Джерела фінансування, тис. грн.			
	оди-ниця	марка	вартість придбання техніки, тис грн. *		власні кошти	за рахунок підтримки місцевих бюджетів	комерційний кредит	оренда, грн.
			нової	що була у вжитку				
Автомобіль	1	Газ – 53А	39,6	4,5	х	4,5	х	х
Трактори	1	МТЗ – 80	82,0	20,0	30,8	51,2	х	х
Причепи	2	ПТС – 4	19,6	1,2	2,4	х	х	х
Сівалки	1	ССТ – 12В	21,4	4,0	х	4,0	х	х
Борони	6	БЗТС – 1,0	0,25	0,03	1,5	х	х	х
	1	БДВ – 6,5	16,8	4,0	4,0	х	х	х
Культиватори	2	ПСП – 4Р “Європак”	22,0	5,0	х	х	27,0	х
	1	КФ – 5,4	18,6	2,0	2,0	х	х	х
Граблі	1	ГВК – 6	12,0	0,5	0,5	х	х	х
Коренезбиральна машина *	1	КС – 6Б	220,0	25,0	х	х	х	25–40 грн.
Гичкозбиральна машина *	1	БМ – 6Б	36,0	5,0	х	х	х	25–40 грн.
Погрузчик буряків *	1	ПСП–2,4	145,0	30,0	х	х	х	25–40 грн.
Оприскувач *	1	ОПШ–2000	60,0	15,0	х	х	х	25–40 грн.
Розкидач мінеральних добрив	1	МВУ–0,5	21,0	3,0	х	3,0	х	х
Зчіпка для борін	1	СП–11	5,6	1,0	1,0	х	х	х
Всього	х	х	х	х	14,6 **	62,7	27,2	х

Примітка: * розрахунок вартості техніки, що була у вжитку проведено за даними оціночного відділу Житомирської товарної аграрно-промислової біржі;

** компенсація від продажу зайвої техніки;

Джерело: власні дослідження.

Створення технічної бази кооперативу потребує достатньо значних фінансових ресурсів. В умовах обмеженості фінансового забезпечення пропонується купити окремі види техніки, що була у вжитку, але знаходиться в нормальному стані. Це дозволить значно скоротити витрати на придбання необхідної кількості технічного обладнання.

Джерелами фінансування можуть виступити власні ресурси кооперативу, тобто кошти вкладників-членів кооперативу, їх майнові та земельні паї, а також комерційні кредити та державна підтримка. Для отримання комерційного кредиту в якості застави можна використати наявну техніку або ту (нову), що купується. Державна підтримка кооперативів при сільських громадах здійснюється згідно “Програми розвитку особистих селянських господарств на 2004–2006 рр.”, затвердженої рішенням Житомирської обласної Ради від 24 жовтня 2003 р. Відповідно до зазначеної Програми, обласним бюджетом щорічно виділяються кошти в сумі 300 тис. грн. на створення матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та комунальних підприємств сільських, селищних рад.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Таким чином, створення запропонованих кооперативів при сільських громадах спрямовано на забезпечення можливості надання ними послуг належної якості щодо обробітку ґрунту та посівів, здійснення своєчасних технологічних операцій, обслуговування технічних засобів (ремонт, післягарантійного обслуговування, експлуатаційного супроводження) тощо. Такий кооператив дозволить використовувати техніку комплексно, що в перспективі сприятиме підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва власників особистих селянських господарств.

Література

1. Експлуатація машинно-тракторного парку в аграрному виробництві. / За ред. проф. В.Ю. Ільченка. – К.: Урожай, 1993. – 284 с.
2. Машиновикористання в землеробстві / За ред. проф. В.Ю. Ільченка та доц. Ю.П. Нагірного. – К.: Урожай, 1996. – 375 с.